

هزار راه نرفته دولت در مدیریت فضای مجازی

تحقق برخی وعده های ارتباطاتی دولت به عمر سال ۹۹ قد نداد و کارنامه آن نیز در آخرین ماه های کار بودن، نشان از هزار راه نرفته دولت دوازدهم برای فضای مجازی دارد.

به گزارش خبرنگاران علم و فناوری گزارش خبر، عملکرد وزارت ارتباطات در ۴ سال دولت دوازدهم در حوزه مدیریت و حاکمیت بر فضای مجازی به دلایلی که در ادامه این گزارش می آید قابل دفاع نیست.

وعده های آذری جهرمی از جمله تکمیل شبکه ملی اطلاعات، ارتباط رسانی ۱۰۰ درصدی به روستاها، توسعه موتور جستجوی ملی، پیام رسانی های بومی، دولت الکترونیک، توسعه شبکه پهن باند ثابت با فناوری VDSL و نیز پیاده سازی ابررایانه سیمرغ برای نیازهای پردازشی فوق سریع در شبکه ملی اطلاعات به طور کامل محقق نشده است.

وزیر ارتباطات وعده داده بود که این اهداف تا پایان سال ۹۹ محقق می شود اما به دلیل عدم تحقق آنها باید منتظر ماند تا در ماههای اندک باقی مانده از دولت به این وعده ها جامه عمل پوشانده شود.

وعده های ارتباطاتی که به عمر سال ۹۹ قد نداد

یکی از وعده های آذری جهرمی که در شروع به کار دولت در سال ۹۶ و در صحن مجلس نیز بر آن تاکید شد، راه اندازی رایانش ابری ملی بر بستر مراکز داده استانی بود. این پروژه با تعریف ابررایانه سیمرغ در دولت دوازدهم آغاز به کار کرد تا نیازهای پردازشی فوق سریع در شبکه ملی اطلاعات را رفع کند. قرار بود ابررایانه سیمرغ که ایران را در زمره کشورهای صاحب این تکنولوژی قرار می دهد، در دهه فجر افتتاح رسمی شود اما هنوز این پروژه به مرحله تکمیل نرسیده است.

تسریع در ارتباط رسانی به روستاها و برقراری اتصال روستاها به شبکه اینترنت، در سال ۹۹ و پس از انتقاداتی که به مشکلات آموزش مجازی روستاها وارد شد، در دستور کار آذری جهرمی قرار گرفت و وی و معاونانش بارها تاکید کردند که ۱۰۰ درصد روستاها تا پایان سال به اینترنت مجهز می شود.

اگرچه بخشی از وعده اتصال روستاها به اینترنت محقق شده اما پایان اجرای این پروژه به دلیل عدم انجام در سال ۹۹ به اتمام دولت موکول شد. از سوی دیگر با وجود نصب و راه اندازی آنتن های BTS در روستاها و نیز توسعه شبکه اینترنت ثابت اما همچنان بسیاری از روستاییان از کیفیت اینترنت همراه اظهار نارضایتی می کنند و بازهم دانش آموزان و دانشجویان بسیاری مجبور هستند به بالاترین منطقه روستا و یا در کنار جاده اصلی دنبال آنتن موبایل بگردند.

مشکل رفع کیفیت شبکه اینترنت ثابت نیز از دیگر وعده های وزیر ارتباطات در سال ۹۹ بود که به دلیل مشکلات کیفیت اینترنت خانگی در ایام کرونا، قول پیاده سازی فناوری VDSL و جایگزینی آن با ADSL داده شد.

آذری جهرمی گفته بود که تا پایان سال ۹۹ پنج میلیون پورت اینترنت خانگی پرسرعت با فناوری VDSL در کشور واگذار می شود که برای این پروژه دو شهر قم و تهران هدفگذاری اولیه شده اند.

با این فناوری قرار بود سرعت اینترنت خانگی حداقل ۴ برابر شود اما در پایان سال ۹۹ وزارت ارتباطات از شکست این پروژه خبر داد و راه اندازی ۵G را جایگزینی برای این پروژه شکست خورده عنوان کرد!

سورپرایز وزیر ارتباطات در مورد راه اندازی پهپاد پستی را نیز می توان در زمره وعده های محقق نشده وی به شمار آورد. چرا که آذری جهرمی در حرکتی نمایشی در سال ۹۸ از یک پهپاد پستی صرفاً تبلیغاتی و با ابتدایی ترین عملکرد رونمایی کرد که پس از آن هیچگاه خبری از فعالیت ها و اقدامات این ربات پرند که سجاد نام گرفت، به میان نیامد.

تکمیل شبکه ملی اطلاعات در حوزه خدمات کاربردی مانند توسعه پیام رسانی بومی، موتور جستجوی ملی و سیستم عامل نیز به سال ۹۹ نرسید و همچنان پیام رسانی های بومی امکان رقابت با پیام رسانی های خارجی را ندارند و فضای مجازی کشور ساماندهی نیست و حاکمیتی بر آن اعمال نمی شود.

با وجودی که در سال ۹۹ و پس از ابلاغ رهبری، وزارت ارتباطات مسئولیت خدمات پایه شبکه ملی اطلاعات را که شامل موتور جستجو، ایمیل، سیستم عامل، خدمات ابری و پیام رسانی بومی می شود را برعهده گرفت و برای خلاصی از انحصار سلطه گرایانه آمریکا، پیاده سازی سیستم عامل ملی و موتور جویسگر بومی به این وزارتخانه سپرده شد اما در این سال هیچ اقدامی برای راه اندازی این خدمات توسط دولت صورت نگرفت و همچنان کشور در حوزه سیستم عامل، موتور جستجو، ایمیل و شبکه های پیام رسانی وابستگی تام به سکوها و پلتفرم های خارجی دارد.

در حوزه فناوری فضایی نیز عملکرد آذری جهرمی در وعده هایی که داده قابل دفاع نیست و به رغم تبلیغات گسترده ای که وی از آغاز در زمینه توسعه فناوری فضایی و ساخت و پرتاب ماهواره داشت اما بسیاری از این وعده ها عملی نشد و ماهواره هایی که قول پرتاب آنها داده شد، همچنان بر زمین مانده اند.

وزیر ارتباطات انتهای سال ۹۸ با بیان اینکه سرعت ساخت ماهواره در کشور افزایش یافته، گفت که ۶ ماهواره آماده ارسال به مدار زمین داریم. پس از آن نیز تاکید کرد که سال آینده (۹۹) چندین ماهواره به فضا پرتاب می کنیم.

وی در هفته دولت از پرتاب ۵ ماهواره تا پایان سال ۹۹ خبر داد و در مراسم روز ملی فناوری فضایی (بهمن ۹۹) نیز گفت: برنامه ریزی برای پرتاب ماهواره «طلوع»، «پارس یک» و «ظفر ۲» با پرتابگر سیمرغ در دست انجام است و در همین حال ماهواره های «ناهید یک و دو» با ماهواره بر ذوالجنح در مدار قرار می گیرند که هیچکدام از این وعده ها عملی نشد.

دولت دوازدهم به ادبیات قدرت در فضای مجازی اعتقادی نداشت

محمد مهدی حبیبی پژوهشگر فضای مجازی در همین باره در گفتگویی، با اشاره به نقاط قوت و ضعف دولت دوازدهم به ویژه وزارت ارتباطات در عرصه فضای مجازی می گوید: دولت در حوزه فضای مجازی رویکرد صحیحی را پیش نگرفت و به ادبیات قدرت در فضای مجازی اعتقادی نداشت.

وی گفت: اگر هم دستاوردهایی در این حوزه محقق شده است، به دلیل آنکه رویکرد دولت صحیح نبوده، نمی‌توان از آن به دستاورد موفق تعبیر کرد. آنچه واضح است این است که دولت دوازدهم و به معنای اخص وزارت ارتباطات، بیشتر به دنبال این بود که ما کاربران و استفاده‌کنندگان خوبی از فضای مجازی باشیم تا اینکه بخواهیم به عنوان قدرت در فضای مجازی مطرح باشیم.

حبیبی ادامه داد: به همین دلیل وزارت ارتباطات به جای آنکه سرویس‌های پایه را قوی کند بیشتر به دنبال توسعه زیرساخت‌ها بود تا برای مثال، اینستاگرام سرویس دهی بهتری داشته باشد. ثمره این رویکرد اشتباه سرویس دهی بهتر برای سرویس‌های خارجی بود. این فعال فضای مجازی با بیان اینکه متأسفانه نسخه دولت نسخه خوبی برای فضای مجازی نبوده است، گفت: کارنامه دولت در فضای مجازی را باید در ۳ بحث محتوا، زیرساخت و خدمات کاربردی مطابق با اهداف شبکه ملی اطلاعات ارزیابی کرد که در بحث محتوا با توجه به اینکه هیچ اقدامی صورت نگرفت، نمی‌توان به آن نمره داد.

وی افزود: در بحث توسعه زیرساخت شبکه، پیشرفت خوبی صورت گرفت و اقدام وزارت ارتباطات به ویژه در پوشش و ارتباط رسانی روستاهای دورافتاده، قابل تقدیر است اما در لایه خدمات کاربردی باید نمره رفوزگی به وزارت ارتباطات داد چرا که رویکردی که این وزارتخانه در پیش گرفت به نفع سرویس دهندگان داخلی نبود و در برخورد با سرویس‌های خارجی نیز رویکرد مناسبی نداشتیم.

این کارشناس با اشاره به تکالیف وزارت ارتباطات در خصوص شبکه ملی اطلاعات نیز گفت: مطابق آنچه که اعلام شده، وزارت ارتباطات در بحث زیرساخت شبکه ملی اطلاعات مطابق با وظایف و حد و حدودی که برایش مشخص شده، عمل کرده است اما در لایه خدمات کاربردی این شبکه، موفقیتی حاصل نشده است.

وی گفت: وزارت ارتباطات توسعه لایه خدمات کاربردی را وظیفه خودش نمی‌دانسته و کار به جایی رسید که مقام معظم رهبری در این زمینه ورود پیدا کردند و تعیین تکلیف کردند که این مساله به عهده وزارت ارتباطات است. با تمام این تفاسیر این سوال مطرح است که با وجود شبکه ملی اطلاعات، در صورتی که مشکلی در کشور به وجود بیاید و نخواهیم به هر دلیل از سرویس‌های خارجی مانند موتور جستجوی گوگل استفاده کنیم، آیا این شبکه امکان سرویس دهی دارد و ما چیزی به عنوان جایگزین گوگل داریم یا خیر؟ اگر جواب خیر است یعنی اینکه ما به یک سیستم کارآمد دست نیافته‌ایم. مطالبات رهبری در فضای مجازی بر زمین ماند.

حبیبی با تأکید بر اینکه مطالبات رهبری در فضای مجازی بر زمین مانده است، می‌گوید: در لایه تولید محتوا تأکیدات رهبر انقلاب بر جوانان و فعالان فرهنگی بوده است که در بستر فضای مجازی تولید محتوا داشته باشند و ادبیات انقلاب و دین را انتشار دهند. اما ما یک شبکه سازی برای تولید محتوا در این فضا نمی‌بینیم. در حوزه خدمات هم منویات رهبری بر زمین است و خدمات داخلی کاربردی نمی‌تواند همه نیازهای مردم را پاسخگو باشد.

وی با اشاره به نبود لزوم حکمرانی بر فضای مجازی و عملکرد منفعلانه وزارت ارتباطات در این حوزه گفت: تا مفهوم حکمرانی تبیین نشود نمی‌توان در این زمینه کاری را پیش برد. حکمرانی یا باید از طریق ارائه خدمات خوب به کاربر و برطرف کردن نیازمندی‌های وی، صورت گیرد و یا از طریق برخوردهای سلبی؛ متأسفانه با فضای رسانه‌ای ایجاد شده در کشور برخوردهای سلبی به عنوان ضد ارزش مطرح شده و نمی‌تواند درصدی از قدرت در فضای مجازی باشد. در حوزه ایجابی نیز دولت مسئولیتی را گردن نمی‌گیرد تا نیازهای افراد را پاسخگو باشد و اعمال حکمرانی کند.

این کارشناس با بیان اینکه به نظر نمی‌رسد تا پایان دولت، مساله حکمرانی فضای مجازی و مدیریت صحیح بر این فضا به جای مشخصی برسد، تأکید کرد: مفهوم حکمرانی در کشور به خوبی درک نشده و عواملی که می‌تواند ما را در جایگاه حکمران قرار دهد وجود ندارد. به طور کل مدلی برای مدیریت این فضا نداریم.

حبیبی افزود: اوج تصویری که از حکمرانی فضای مجازی در کشور مطرح می‌شود به فعالیت پیام رسان های داخلی بر می‌گردد اما هیچ گاه این موضوع مورد بررسی قرار نگرفته که چه تفاوتی میان پیام رسانی مانند تلگرام با یک پیام رسان بومی است؛ جز اینکه پیام رسان بومی می‌تواند تحت قدرت ما فعالیت کند. اما سوال اینجاست که آیا پیام رسان های بومی می‌خواهند با مدل متفاوتی بر فضای مجازی کشور مدیریت کرده و اعمال حکمرانی کنند؟ این‌طور به نظر نمی‌رسد و ما شاهد کپی از مدل پیام رسان های خارجی و مدل اقتصادی آنها در بحث محتوا و سرویس در حوزه پیام رسان های بومی هستیم.

وی تأکید کرد: کل منطق حکمرانی فضای مجازی در کشور، حتی اگر بتوانیم قدرت آن را به دست بیاوریم مدل کپی شده از خدمات خارجی است و ما مدل حکمرانی مستقلی در این فضا نداریم. بر این اساس نیاز است که کارشناسان حوزه و دانشگاه و صاحب‌نظران این بخش، در این باره نظریه پردازی کنند و یک طرح کلی تدوین شود که به تصویب شورای عالی فضای مجازی به عنوان سیاستگذار کلان این حوزه برسد. فرافکنی این بار در مساله «ولنگاری فضای مجازی»

سابقه وعده‌های عمل نشده در حوزه فضای مجازی تنها به سال گذشته بر نمی‌گردد و کارنامه بی حاکمیتی دولت در فضای مجازی تا جایی نمره قبولی نمی‌گیرد که بارها در برهه‌های مختلف از سوی بالاترین مقام کشور نیز مورد تأکید و تذکر قرار گرفته است.

آخرین تذکر جدی رهبر انقلاب در این زمینه به شروع سال ۱۴۰۰ بر می‌گردد. ایشان وضعیت موجود را در عرصه سایبری کشور به «ولنگاری» تعبیر کردند و نسبت به آن انتقادات صریح و جدی داشته‌اند.

ایشان در این سخنرانی فرمودند که «متأسفانه در فضای مجازی کشور ما آن رعایت‌های لازم با وجود آنهمه تأکیدی که داشته‌ام، صورت نمی‌گیرد و در یک جهاتی واقعاً «ول» است. باید کسانی که مسئول هستند حواسشان باشد. همه دنیا و همه کشورهای دنیا روی فضای مجازی خودشان دارند اعمال مدیریت می‌کنند. اما ما افتخار می‌کنیم به اینکه فضای مجازی را «ول» کردیم. این افتخار ندارد. این به هیچ وجه افتخار ندارد؛ فضای مجازی را باید مدیریت کرد.»

در واکنش به این تأکیدات، مسؤلات وزارت ارتباطات یا آدرس غلط دادند و یا فرافکنی کردند؛

از جمله اینکه مطلبی در سایت وزارت ارتباطات منتشر شد که در آن بر اجرای سند مصوب مقابله با اخبار جعلی تأکید داشت و انتقادات رهبری را به بحث شیوع اخبار جعلی در فضای مجازی تعبیر کرده بود! این موضوع با انتقادات بسیاری همراه شد. رسول جلیلی عضو حقیقی شورای عالی فضای مجازی این اقدام وزارت ارتباطات را دور از شأن و بیراهه ای در جواب فرمایشات رهبری عنوان کرد و گفت: این وزارتخانه برای آنکه بگوید در ارتباط با فرمایشات رهبری پاسخ مثبت می‌دهیم، اعلام کرد که سند شورای عالی فضای مجازی در خصوص اخبار جعلی را اجرا می‌کنیم. این اقدام شأن وزارت ارتباطات را پایین آورد.

وی با بیان اینکه حتی شبکه ملی اطلاعات هم از درد «رها بودن» و «ول بودن» رنج می‌برد، خاطر نشان کرد: به همین ترتیب توسعه فضای مجازی نیز که از نظر ابعاد چند برابر شبکه ملی اطلاعات است به طور قطع و یقین، درگیر این رها بودن است. با این حال شاهد هستیم که رئیس جمهور به عنوان رئیس شورای عالی فضای مجازی در ارتباط با چنین توسعه‌ای بسیار دور از درک عمیق موضوع صحبت می‌کند.

تیر اتهام به «ولنگاری فضای مجازی» و عدم مدیریت بر فضای مجازی در حالی به سمت وزیر ارتباطات نشانه می‌رود که وی آنطور که باید تقصیر را بر

گردد نمی‌گیرد و در این زمینه مانند سایر موضوعات فرافکنی می‌کند.

وی به تازگی در یکی از شبکه‌های اجتماعی در پاسخ به اینکه سهم شما از قصور در زمینه اعمال حکمرانی فضای مجازی و ول بودن این فضا چیست، گفت: اگر بخواهیم در رابطه با فرمایش رهبری و مدیریت فضای مجازی صحبت کنیم باید مفهوم حکمرانی «در فضای مجازی»، «بر فضای مجازی» و «با فضای مجازی» را تشریح و نگاه‌های موجود در کشور را بررسی کنیم. این موضوع نیازمند بررسی مطالعات میدانی و تطبیقی است که می‌تواند شامل بررسی مدل کشورهایمانند چین، روسیه و اروپا نیز باشد.

وی گفت: موضوع حکمرانی مساله جزئی نیست و نمی‌توان آن را به این موضوع تنزیل داد که فلان مسئول و فلان دستگاه چقدر در این زمینه عمل کرده است؛ یکبار برای همیشه باید بحث حکمرانی در فضای مجازی را در کشور مطرح و فرمایشات رهبری و نگاه ایشان به مدیریت این فضا را بررسی کنیم.

وی با تاکید بر اینکه مدیریت فضای مجازی را نیز نباید به یک پروژه تقلیل داد، افزود: دوستان فکر می‌کنند که شبکه ملی اطلاعات یک کلید است که اگر آن را بچرخانیم اتفاقات مهمی می‌افتد.

جهرمی ادامه داد: به نظر من اینها فراتر از این است که ما بخواهیم آن را به یک سوال تقلیل دهیم که آقای جهرمی در حوزه شما آیا ولنگاری اتفاق افتاده یا نیافتاده است؟ به هر ترتیب ما آمادگی داریم که در این زمینه بحث کنیم و از صاحبان نظران این حوزه دعوت می‌کنیم که بیایند و پای صحبت و بحث بنشینند.

اظهارات فرافکنانه این مسئول اجرایی کشور در حالی صورت می‌گیرد که نبود مدیریت و اعمال حاکمیت در فضای مجازی در سال‌های اخیر بارها مورد انتقاد صاحبان نظران حوزه فضای مجازی قرار گرفته و گلیه‌های زیادی به همراه داشته است به طوری که برخی از آنها خواستار عذرخواهی وزیر ارتباطات و سایر مسئولان بابت «ول بودن» و «رهاشدگی» فضای مجازی کشور شدند.